

Lublin 17.02.2025r.

Prof. zw. dr hab. n. med. Teresa Kulik

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie

Tel.: 882 113 361

e-mail: teresa.kulik@gmail.com

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani lek. med. Katarzyny Roślan pt.: „Wybrane aspekty funkcjonowania osób z dysfunkcjami wzroku”.

Promotor : Prof. zw. dr hab. n. med. Wojciech Kułak

W światowych i polskich badaniach naukowych oraz opiniach ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia, Towarzystw Naukowych oraz w krajowych raportach i rejestrach chorób oczu stwierdza się, że 285,4 mln. Ludzi w skali globalnej na całym świecie cierpi na choroby narządu wzroku, w tym 14% stanowią osoby niewidome, a 86% to osoby z upośledzonym wzrokiem; w tym 89% osób niewidomych i niedowidzących żyje w krajach o niskich i średnich dochodach (Chiny, Indie, Afryka).

Czynnikiem zwiększającym znaczenie chorób oczu jest także starzenie się społeczeństwa w grupie wiekowej poniżej 50 lat z chorobami oczu odnotowuje się 82% osób. Uważa się również, że do najczęstszych przyczyn chorób oczu na świecie należą: wady refrakcji, powodujące zaburzenia ostrości widzenia 42%, zaćma 33%, jaskra 2%. Dominującą przyczyną ślepoty uważa się, że jest zaćma (51%), jaskra (8%) i zwyrodnienie plamki żółtej (AMD). Według raportu Fundacji na Rzecz Zdrowego Starzenia się, 1,5mln. Polaków, czyli co czwarta osoba z orzeczoną niepełnosprawnością, jest niewidoma bądź ma upośledzony wzrok. W świetle powyższych faktów i naukowych dowodów – poszukuje się i tworzy mechanizmy poprawy stanu zdrowia społeczeństwa w świecie, poprzez rozwijanie infrastruktury okulistycznej,

wczesnej diagnostyki, wieloaspektowego leczenia oraz inwestowanie w profilaktykę i edukację zdrowotną w zakresie ochrony narządu wzroku.

W nurt powyższych badań i reform dobrze wpisuje się rozprawa doktorska Pani lek. med. Katarzyny Roślan pt.: „Wybrane aspekty funkcjonowania osób z dysfunkcjami wzroku”. Praca liczy razem z aneksem, streszczeniem (w języku polskim i angielskim), wykazem skrótów używanych w pracy i bibliografią 169 strony i zawiera 94 tabele i 34 ryciny. Spis piśmiennictwa uwzględnia 113 pozycji.

Ocena części teoretycznej

Część teoretyczna dysertacji obejmuje 29 strony tekstu i została opracowana na podstawie dostępnego i aktualnego przeglądu piśmiennictwa krajowego i międzynarodowego. Doskonale wprowadza w problematykę pracy. Autorka dokonuje dość szczegółowo przeglądu literatury, co czyni, że już sama część teoretyczna ma wysoką wartość poznawczą.

W pierwszym rozdziale doktorantka dokonuje diagnozy epidemiologicznej wybranych chorób oczu, podając za Światową Organizacją Zdrowia, że obecnie około 40% społeczeństwa na świecie ma problemy z widzeniem, które mogą wskazywać na wady wzroku. Najczęściej spotykaną wadą wzroku (około 80%) stanowią zaburzenia refrakcji (krótkowzroczność, nadwzroczność oraz starczowzroczność). Wśród dzieci do 15r. życia u 514 chłopców i 694 dziewczynek na 1000, stwierdza się zaburzenia wzroku. Wśród osób powyżej 60r. życia dominują problemy z widzeniem z bliska (presbiopia) u osób w wieku 80+ jest to około 70% wszystkich problemów z widzeniem, nadwzroczność dotyczy natomiast co szóstej osoby dorosłej. Uszkodzenia i choroby narządu wzroku dotyczą ponad 2% schorzeń u osób niepełnosprawnych. Autorka w dalszej części teoretycznej pracy analizuje wybrane aspekty patogenezy zaburzeń widzenia, a mianowicie zwraca uwagę na najczęstsze czynniki uszkadzające wzrok jak: czynniki genetyczne, czynniki wrodzone, uszkodzenia okołoporodowe, choroby ogólnoustrojowe jak np.: gruźlica, niewłaściwa dieta, urazy i zatrucia oraz wiek.

Teoretyczna koncepcja zawiera również definicje w obszarze niepełnosprawności narządu z punktu widzenia funkcjonalnego i medycznego. W drugim rozdziale znajdujemy

usystematyzowaną wiedza dotyczącą wybranych problemów w funkcjonowaniu osób z dysfunkcjami wzroku, słusznie stwierdza, że są one głównymi czynnikami obniżającymi jakość życia. Niepełnosprawność wzrokowa wiąże się z występowaniem wtórnych zaburzeń całościowej egzystencji człowieka. Niska jakość życia może prowadzić do zaburzeń psychicznych, a te jeszcze bardziej obniżają jakość życia. Część teoretyczną kończy rozdział odnoszący się do postrzegania osób z dysfunkcjami wzroku w społeczeństwie. W podsumowaniu autorka stwierdza, że problem dysfunkcji wzroku dotyczy nie tylko samej osoby, ale także rodziny i otoczenia. Tym stwierdzeniem wyznacza kierunek własnych badań i formułuje założenia metodologiczne pracy.

Ocena metodologii badań

Część empiryczną pracy poprzedza omówienie założeń metodologicznych i organizacyjnych. Celem przeprowadzonych badań była ocena wybranych problemów w funkcjonowaniu osób z dysfunkcją narządu wzroku. Przyjęto również cele szczegółowe odnoszące się do jakości życia, satysfakcji z życia, własnej skuteczności, poczucia samotności, kontroli emocji, rodzaju wsparcia oraz różnic w radzeniu sobie z problemami osób z wadą wrodzoną i nabytą wzroku. Sformułowano 17 problemów i hipotez, tworząc określony model badawczy.

W badaniach została wykorzystana metoda sondażu diagnostycznego, w ramach którego zastosowano technikę ankietowania. Podkreślenia wymaga fakt, że w operacjonalizacji badań wykorzystano oprócz ankiety własnej konstrukcji, standaryzowane narzędzia badań jak: skala zasobów materialnych rodziny (FAS), skrócona wersja analizy oceniającej jakość życia (WHOQOL)-Bref, skala satysfakcji z życia (SWLS) w polskiej adaptacji Juczyńskiego, skala uogólnionej własnej skuteczności (GSES), skala wsparcia społecznego Kmiecik-Baran, skala do pomiaru poczucia samotności De Jong Gierveld (DJGLS), skala kontroli emocji (adaptacja Juczyński). Badania zostały przeprowadzone po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Bioetycznej UMB. Udział w badaniach był dobrowolny poprzedzony został ustną zgodą badanych. Każda osoba była poinformowana o celu badań oraz wykorzystaniu wyników.

Badania doktorantka przeprowadziła wśród celowo wybranych osób z dysfunkcją narządu wzroku, podopiecznych Towarzystw opieki nad Ociemniałymi, Stowarzyszeń,

warsztatów terapii zajęciowej, Polskiego Związku Niewidomych i innych instytucji w \wybranych miastach polski. Z 200 rozdanych ankiet, wykorzystano 194, słabowidzący wypełniali sami ankiety, a niewidzącym pomagali ich opiekunowie. Badani zostali poddani kryterium włączania i wyłączenia. Wyniki badań poddano ocenie statystycznej. Rzetelność standaryzowanych narzędzi określona została za pomocą współczynnika wewnętrznej stabilności Alfa Cronbacha oraz współczynnika homogeniczności H. Loevingera.

Ocena części empirycznej (wyniki badań)

Wyniki rozprawy zostały zaprezentowane w postaci zarówno tabelarycznej jak i graficznej, co ułatwia przekaz i odbiór treści. Doktorantka dokonała logicznego podziału wyników na część opisową oraz statystyczną, podział ten ułatwia ich interpretację. Dopełnieniem analizy wyników badań jest podrozdział odnoszący się do weryfikacji hipotez. Wszystkie zostały zweryfikowane i na tej podstawie autorka podsumowała najważniejsze obszary badań jak np.: radzenie sobie z trudnymi sytuacjami przez osoby z dysfunkcjami wzroku, prezentowana jakość życia i satysfakcja z życia, postawy społeczeństwa, rodzaj udzielanego wsparcia, znajomość alfabetu Braillea, realizacja aktywności życiowych oraz poczucie własnej skuteczności.

Na uwagę zasługuje bardzo dobrze przeprowadzona dyskusja. Doktorantka rzeczowo i szczegółowo przedyskutowała własne wyniki z danymi z piśmiennictwa głównie polskiego. Merytorycznie przeprowadzona dyskusja świadczy o znajomości tematu i dobrym przygotowaniu do krytycznej analizy naukowej. Piśmiennictwo jest dobrze dobrane, starannie opracowane i właściwie cytowane. Na podstawie przeprowadzonych badań i analizy danych autorka przedstawiła jedenaście (11) zasadniczych wniosków, postuluje również dalsze prowadzenie badań, wskazując na dotychczasowe ograniczenia w pracy, które dotyczą głównie braku badań, piśmiennictwa oraz dostępu do wiarygodnych danych w powyższym temacie. Wyróżnienia wymaga również sformułowanie postulatów dotyczących gromadzenia informacji o potrzebach osób z dysfunkcjami narządu wzroku i o przekazywanie ich podmiotom odpowiedzialnym za ich wsparcie oraz edukację zdrowotną. Autorka opracowała szczególnie wskazówki mogące poprawić jakość życia osób z problemami wynikającymi z zaburzeń i dysfunkcji narządu wzroku. Zarówno postulaty, jak katalog zaleceń dotyczących

zachowań i postępowania z osobami niedowidzącymi/ niewidomymi powinny zostać upowszechnione instytucjom zajmującymi się opieką nad tymi osobami.

Podsumowanie i wnioski

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska lek. med. Katarzyny Roślan pt.: „Wybrane aspekty funkcjonowania osób z dysfunkcjami wzroku” stanowi samodzielne i oryginalne dzieło oraz dowodzi umiejętności operacjonalizacji naukowej, prawidłowego formułowania problemów badawczych, rzeczowego i klarownego przedstawienia wyników badań oraz właściwej, krytycznej ich interpretacji. Dysertacja jest pracą innowacyjną i posiada walory aplikacyjne.

Rozprawą doktorską lek. med. Katarzyny Roślan oceniam pozytywnie, uważam, że wyniki przeprowadzonych badań powinny zostać rozpowszechnione w formie publikacji. Praca spełnia warunki ustawy o stopniach i tytule naukowym.

Mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Kolegium Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku ***wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie lek. med. Katarzyny Roślan do dalszych etapów przewodu doktorskiego.***

Z wyrazami szacunku

Prof. zw. dr hab. n. med. Teresa Kulik

